
ПРОГЛАД

Издание на Филологическия факултет
при Великотърновския университет “Св. св. Кирил и Методий”

кн. 1, 2011 (год. XX), ISSN 0861–7902

НАУЧНИ СЪОБЩЕНИЯ

Димитър Кенанов

ЗА „СКИТАЩИТЕ“ ТЕКСТОВЕ ОТ СУПРАСЪЛСКИЯ РЕТКОВ СБОРНИК

В българском „Золотом веке“ царя Симеона Великого был сделан перевод дометафрастовских Четьих-Миней. Мартовские жития книгописец Ретко включил в Супрасльскую кириллическую рукопись (X–XI вв.). Четьи-Минейный список „Жития св. Иоанна Лествичника“ сохранился в сборнике XVI в. (РГБ-Москва (ф. 173. I, № 92.2). В работе публикуется упомянутый список, а также и сделанные текстологические наблюдения, которые проливают свет на состояние древнеболгарского богослужебного языка Плиско-Преславской школы и его развитие на русскоязычной почве.

Наставително монашеско ръководство и всеоръжие в християнската духовна бран (Еф.6:12) е книгата „Небесна Лествица“ или „Духовни скрижали“ на препод. Йоан Синайски/Лествичник (VI–VII в.), чието промислително написване става по изрично писмено настояване на Йоан Раитски, игумен на Раитския манастир край залив на Червено море. В посланието си настоятелите на Раитската обител съпоставя Йоан Синайски и неговата книга с боговидеца пророк Моисей и законодателните скрижали, получени от Бога в планината Синай, а също с изхода от египетския „дом на робството“ (Изх.13:3). Бидейки в благодатното състояние „духот крилат“, св. Йоан Лествичник се изкачва приживе и влиза в „невходимата“, „непристъпната“, „незализващата“ Божия светлина-мрак, в дома (гора) на Бога (Ис.2:3; Пс.67:16-17) и оттам се завръща като нов Моисей, носейки скрижали¹ с духовни заповеди – плод на

благодатно озарение и личен постнически опит. Те начертavat духовните стъпала (степени) на стълба (лествица), опряна в наднебесните двери на Божия дом за поучаване на новия Израил, сиреч на християните (монасите), излезли от дома на фараона (дявола) – мисловния (мыслъный) Египет, и от морето житейско: **въ поѡченіе положити новаго Іѡѡ. сирѣчь, нинѣ мыслъныхъ егѣптѣнѣ, и морѣ житейскаго.**

Духовният път на Йоан Лествичник към боговидението и високата му чест в съпоставка със старозаветния Моисей са пресъздадени от инок Даниил Раитски, който съставя кратко (ἐν ἐπιτομῇ) житие по свидетелствата и заръката пак на игумена Йоан Раитски. Четивото неотменно придружава преписите от старобългарския превод на книгата „Лествица“, а агиобиографът (по В.О. Ключевски²) е почитан за светец³.

¹ Тези скрижали не са върху камък, както при Моисей: *Служение наше написанное не чернилами, но Духом Бога живого, не на скрижалях каменных, но на плотяных скрижалях сердца* (2 Кор. 3:3). Вж. **Кенанов, Д.** Йоан Лествичник и образният свят на Кирил Туровски. – *Slavica XXXVII*, Debrecen, 2008, 57–65. Ел. препечатка: <http://www.uni-vt.bg/1/?zid=146&page=2842>. **Кенанов, Д.** Патриарх Евтимий и исправление божественыхъ книгъ доуховныхъ — В: Българска филологическа медиевистика. Научни изследвания в чест на проф. д-р Иван Харалампиев, Велико Търново, 2006, 189–203. Разширен ел. вариант: <http://www.uni-vt.bg/1/?zid=146&page=2839>. **Кенанов, Д.** Митрополит Киприан и новият Евтимиев превод на „Лествицата“. – В: Киприанови четения, УИ, Велико Търново, 2008, 165–190. Разширен ел. вариант: <http://www.uni-vt.bg/1/?id=46&lid=1> **Кенанов, Д.** Герман Тулупов и „Лествица Тълковна“. – В: Славистични проучвания, УИ, Велико Търново, 2008, 91–113. **Кенанов, Д.** Герман Тулупов и старобългарската книжовна традиция. Житие на св. Йоан Лествичник. – В: *Доброє слово дати*. Славистични изследвания, посветени на 65-годишния юбилей на доц. д-р Лиля Мончева, УИ, Шумен, 2009, 43–57.

² **Ключевский, В.О.** Древнерусские жития святых как исторический источник, М., 1873, „Наука“, М., 1989, 113–167.

³ Сред 30 познати ни „Лествици“ от Соловецкия манастир се намира ръкопис № 278/298, отразяващ новия български превод-редакция, свързан с книжовния кръг на Патриарх Евтимий и Митрополит Киприан. След наслова на Данииловото житие за св. Йоан Лествичник се изписва и изрича молитвено прошение: *Иѡѡвами стѣаго оца Даниїла ГИ ІУ ХЕ БЕ ншь помилуи насъ.* Российская национальная библиотека (РНБ) – Санкт Петербург, Солов. 278/298, Лествица, полууст., 4о, XV–XVI век, л.1 а. Вж.: [**Порфирьев И. Я., Вадковский А. В., Красносельцев Н. Ф.**], Описание рукописей Соловецкого монастыря, находящихся в библиотеке Казанской Духовной Академии, ч.1, Казань, 1881, 313–314.

Вероятно още през Симеоновия „Златен век“ в Плиско-Преславската и Охридската книжовна школа на старобългарския богослужебен език се работи върху превода на дометафрастовите Чети-Минеи. Доказателство е житийният дял в прочутия Супрасълски Ретков сборник (на кирилица)⁴ от X–XI век, където под дата 30 март с житието от Даниил, но без името му, се поменува св. Йоан Синайски.

Сигурно следвайки гръцкия оригинал, в наслова не е изведено авторско име: **Житиѣ прѣпростѣ. о҃тца Іоана и҃гоумѣна ст҃ѣа горы Синеискѣ. ꙗ҃моу же прирокѣ Схолоастикѣ.**

*Начало: Ёже оубо которѣи ꙗ҃сть родивѣи. добыаго сего и въскрѣмивѣи. прѣжде чр҃ьноризства да тако рекѣ чюднѣи градѣ землѣи ꙗ҃сть. нѣсть же ми потреба глаголати о немъ...*⁵

За целите на нашето изложение извънредно важно е да отбележим съществуването на препис от този превод на житието в славянската ръкописна традиция – в Чети-Миней за месец март от XVI век⁶. Освен разбираемите рускоезични фонетични различия, срещат се няколко редакционни промени: Наречието **стрѣмь** (κυρίως) се заменя със **стр҃҃темь** в изречението: **И тако стрѣмь оумрътивѣ сѧ самохотѣж** (273) – **И тако стр҃҃темь оумртивѣ сѧ самохотѣю** (л. 327а). Срв. малко по-надолу в м.: **И ꙗ҃стѣствнааго ꙗ҃стѣства измѣненѣ имѣ въхѣма** (Καί τῆς φυσικῆς ἰδιότητος ἀπλλαγμένην πάντη) (273) се чете: **И ꙗ҃стѣствнааго своиства**⁷. **измѣненоу весма** (л. 327а). Още С. Северьянов отбелязва, че думата

⁴ Проникновена студия вж. **Добрев, Ив.** Агиографската реформа на Симеон Метафраст и съставът на Супрасълския сборник. – Старобългарска литература, кн. 10. С., 1981, 16–38.

⁵ **Северьянов, С.** Супрасълская рукопись. Памятники старославянского языка. Т. II, вып. 1, СПб., 1904, 272–278. **Займов, Й., М. Капалдо,** Супрасълски или Ретков сборник. Т. 2. С., 1983, с. 272. Нататък в скоби се дават само страниците от изданието. За преводаческото изкуство в ръкописа вж. **Милев, Ал.** Старобългарският превод на Супрасълския сборник. – Проучвания върху Супрасълския сборник, БАН. С., 1980, 51–59.

⁶ Российская государственная библиотека (РГБ) – Москва, ф. 173. I, № 92.2, Минея-Четья, мес. март, полууст., 1о, нач. XVI в., л. 326 а-329 б. Вж. **архим. Леонид,** Сведения о славянских рукописях, поступивших из книгохранилища св. Троицкой Сергиевой лавры в библиотеку Троицкой духовной семинарии в 1747 г. (ныне находящихся в библиотеке Московской духовной академии). Вып. 1. М., 1887, 42–46.

⁷ По-точно се претворява значението на гр. ἰδιότητος, отколкото **ꙗ҃стѣства** при Ретко.

имѣ правилно е зачертана в Супрасълския сборник от самия старобългарски книжовник и тази правота е потвърдена от отсъствието на същата лексема в чети-минейния формат на текста. Думата **прѣпладѣнии** (μεσημβρίας) (275) е заместена от **полоудни** (л. 328 а), а **дожи** (-ως) (274) – с **даже и до** (л.327б), срещат се морфологични и словоредни отлики.

Вероятният хипербатон⁸ **нѣ на коѣ мѣсто** (ἐκ χώρου τινὸς) (275) е „изгладен”: **на нѣкоѣ мѣсто** (л.328а). Както подчертава проф. Кирил Мирчев, вместо епентетично л в средата на думите Ретко изписва **ь**⁹, а в Чети-Миней са запазени еловите епентични облици (**доблаа, доблѣи, добладо, доблести, оуправленїи, оуправленїемъ доблести**)¹⁰ и по него дори може да се възстановят преписвачески грешки на старобългарския книжовник или неговия източник: **жилище** (л.326б) вм. **жище** (272); и **блага съкровишта срѣдѣчьнаго** (277) вм. **из'(ѣξ) блга съкровища срѣчьнаго**(л.329а). Възможност има и за обратната проверка – чрез Ретковия труд или неговия източник да се осветят погрешности на рускоезичния граматик или неговия източник, както е в случая със словосъчетанието **блженнаго Бга** (л.328б) вм. правилното **благадо** (ἀγαθὸν) **Бога** (276); Срв. пропуските на местоимения: **хоциѣ погнѣсти** (л.328а) вм. **ма хотѣ погнѣсти** (με πιέζειν) (276); **Бгонаписаныа с'крижали** (л.329б) вм. **Бгоомъ написаныа его с'крижали** (278) и на наречие: **чюдивше** (л.329а) вм. **таче чюдивше** (εἶτα ἀγόμενοι) (277). Виждат се и смислови промени сигурно заради погрешно разчитане, записване или преосмисляне на **сълъганъ** и **мѣчителѣа: съгнанъ бы**[~] (л. 329а) вм. **сълъганъ быстѣ** (διέψευσταί) (277); **оучителѣа враждоу** (л.327б) вм. **мѣчителѣа враждѣ** (274) (τῆς μήνιδος ἢ τυραννίδος).

⁸ Срв. обобщението на проф. Александър Милев: „По правило хипербатоните в гръцки език се отбягват от преводача в съгласие с духа на старобългарския език”. **Милев, Ал.** Старобългарският превод ..., с. 59.

⁹ **Мирчев, К.** Старобългарски език. Кратък граматичен очерк, НИ. С., 1972, с. 33. **Иванова, Т. А.** Старославянският език, СПб., 1998, с. 89.

¹⁰ Веднѣж в агиографския текст Ретко не пропуска л: **приѣмлетѣ** (277), **прѣемлетѣ** (л. 329а). В общия за двата преписа източник на житийния превод изглежда е имало все пак едно изпадане на л: **/на/ставѣни** (л. 329а), **наставени** (277) вм. очаквания облик: **наставлени**. При новия български превод-редакция в началното изречение на житието се възстановява л в епитета **добладо** (Рилски манастир, Лествица, 3/10, XIV в., л. 5б).

Разкриват се и словоредни размествания при Ретко в сравнение с гръцкия текст: **ѡкоже нѣкъгда нѣкто** (276) в м.: **ѡкоже и нѣкто, нѣкога** (л.328б) (=ὡς καὶ τίς ποτε); **с нимъ прѣбываа** (275) в м.: **прѣбываа с ни** (л. 328а) (=προσληφθῆναι παρ αὐτῶ) и др.

Очевидно е, че от пълната текстология на житието в чети-минейния формат с неговите архаични и поправящи или нови разночетения в сравнение със Супрасълския препис¹¹ могат да се черпят ценни данни от една страна – за живота на общославянския по значение старобългарски богослужебен и държавен език, за промените в неговата рускоезична редакция; от друга страна – този „скитащ” препис разкрива историята, доуточнява старинността на Супрасълския сборник и предхождащия го превод на дометафрастовите сборници с житийни четива. Книжовникът Ретко¹² с някои отклонения е пренесъл житието на св. Йоан Синайски от старобългарски Чети-Миней за месец март, където по-системно от неговия препис са спазвани езиковите норми. В този контекст наблюденията заслужават да се продължат поне с още един „скитащ” текст от съдържанието на Супрасълския сборник – „Мъчение на св. Пионий Презвитер” (12 март). В руския Чети-Миней то се помещава на л.154а–166б, а след житието на св. Йоан Лествичник следва „Молитва на св. Пионий” (л. 329б–330б), с която приключва самият ръкопис. В Супрасълския сборник молитвата (142–144) е непосредствено след житието (124–142).

Както изготвеният от Ретко ръкопис, към Великопреславската книжовна школа се причислява и *основополагащият старобългарски превод* (СПП) от X век на „Лествицата”, където житието, онасловено с името на Даниил, е претворено по различен гръкоезичен извод. Можем с основание да твърдим за втори превод на житието, независим от чети-минейния текст:

Данила мниѡа Рафиньскаго. о житѣи прѣбнаго отѣца Иоана стѣна горѣ Синаискиа. нарицаемаго Схоластика. сѹщаго въ стѣхѹ по истинѣ.

¹¹ Вж.: **Дунков, Д.** Архаизми и неологизми в лексике Супрасълской рукописи (Ел. издание); Старославянският словарь (по рукописям X–XI вв). Под ред. **Р. М. Цейтлин, Р. Вечерки, Э. Благовой.** М., 1994, 22–24.

¹² Ретко оставя името си във вертикална приписка : **Ги помилуи Ретъка. аминъ/ (207)**

Начало: Ѕже кѣи приживѣи и крѣпѣкаго. и въспитавѣи предѣ на трѣжненьемѣ юго. да сице рекѣ. достоинѣи слышанѣа градѣ. юго же зѣло оухѣщренѣ и зѣло испытанѣа повѣдати не могу¹³.

Славянският православен свят се запознава с духовното подвижничество на св. Йоан Лествичник и векове чете неговата вечна книга „Лествица” по нейния старобългарския превод, а житието му от Даниил Раитски още и с чети-минейната му разновидност¹⁴. Несъмнено е величието и основополагащото значение на тези преводи и свързаните с тях редакции за обогатяването и развитието на изразителните възможности, както на старобългарския литературен, богослужбен език, така и на поместната писмена речева култура сред другите славяноезични православни народи.

¹³ РГБ – Москва, ф. 304. I, № 10, Лествица, устав, 1334 г., л. 3а.

¹⁴ По готови старобългарски преводи на дометафрастовите Чети-Минеи от X–XII в. е събран Бдинският сборник от 1360 г., който съдържа предимно жития на свети жени. Вж. **Кенанов, Д.** Текстологическата загадка на Бдинския сборник. – В: **Кенанов, Д.** Българистични простори. ИК „ЖАНЕТ-45”, Изд. „ПИК”. Пловдив – Велико Търново, 2007, 68–76. **Кенанов, Д.** Бдинският сборник за покаянието на Таисия. – В: Светът на словото. Сборник в чест на проф. Николай Даскалов. Велико Търново, Унив. изд. “Св. св. Кирил и Методий”, 2011, с. 25–32.

ЖИТИЕ НА ЙОАН ЛЕСТВИЧНИК

Основен текст:

Российская государственная библиотека (РГБ) – Москва, ф. 173. I, № 92.2, Миняя-Четья, мес. март, полууст., 1о, нач. XVI в., л.326 а-329 б. Вж. архим. Леонид, Сведения о славянских рукописях, поступивших из книгохранилища св. Троицкой Сергиевой лавры в библиотеку Троицкой духовной семинарии в 1747 г. (ныне находящихся в библиотеке Московской духовной академии). Вып. 1. М., 1887, 42–46.

Разночтения:

СР: Северьянов, С. Супрасльская рукопись. Памятники старославянского языка. Т. II, вып. 1, СПб., 1904, 272–278. Заимов, Й., М. Капалдо, Супрасълски или Ретков сборник. Т. 2. С., 1983, с. 272–278.

*

Иѣца тогѣ, въ .ла. днь. житїе¹⁵ и препростѣ¹⁶ ѡтца¹⁷ Иоана
игѣмена стѣа горы Синаискы¹⁸. емѣ¹⁹ прирѣ²⁰ Схолостїи.~

Бже оубо который естъ¹⁹ рѡдивыи²⁰ добраго²¹ сего и въскрѣмивыи²².
прежѣ черноризьчства²³ да тако рекоу²⁴ чюдныи²⁵ гра²⁶ зем²⁶ныи естъ²⁶. нѣстъ²⁷
же ми потреба глати ѡ немѣ. а еже который е²⁸ ннѣ прїи//мыи. и безбрашны²⁸
брашно²⁸ корма²⁸ чюднаго²⁹ сего. то не вѣдѣ, но³⁰ и сѣло вѣдѣ. естъ³¹ бо и
тѣ ннѣ въ ѡнѣ. ѡ немѣ же великѣ глсѡмѣ въпїетѣ³² Павелъ³³ гла. их³⁴ же
жилище³⁴ на небесѣ естъ³⁵. насыщаа брашно³⁶ безвѣшны³⁷ ненасытащаго³⁸
са. и невидимаго³⁹ Бга доброты дозра⁴⁰. іако разоумны⁴⁰ оумомѣ точию

15 СР: житїе.

16 СР: прѣпростѣ.

17 СР: ѡтца.

18 СР: Синеискы.

19 СР: іесть.

20 СР: родивыи.

21 СР: добраго.

22 СР: въскрѣмивыи.

23 СР: черноризьчства.

24 СР: рекоу.

25 СР: чюдныи.

26 СР: естъ.

27 СР: нѣстъ.

28 СР: корма.

29 СР: чюднаго.

30 СР: нѣ.

31 СР: іесть.

32 СР: въпїетѣ.

33 СР: Павелъ.

34 СР: жиште.

35 СР: іесть.

36 СР: брашнѣмѣ.

37 СР: безвѣштѣмѣ.

38 СР: ненасытащаго.

39 СР: невидимаго.

40 СР: дозра.

разоумѣа и чюда⁴¹ са. достоинныи⁴² троу свой даръ прѣимъ. и вѣнца⁴³ къ
 тѣ причтенъ⁴⁴ бывъ. и прѣно с/ъ/ тѣми пребываа⁴⁵. и х^с же ноги стоатъ оубо
 въ оуправленіи⁴⁶. и како оубо тоу съ безвѣст/ъ/ными вѣщными⁴⁷ притекоста⁴⁸.
 повѣда⁴⁹ явѣ .51.⁵⁰ оубо лѣтъ соущю⁵¹ блаженому⁵² верстою⁵³. тысоущноу⁵⁴
 же разоумноу⁵⁵ хитростию⁵⁶. приведе са самъ іако нѣкаа⁵⁷ чиста. самоизволна
 жрътва къ великому⁵⁸ чистителю. тѣло оубо свое⁵⁹ на синайскоу⁶⁰ горю⁶¹
 пренесъ⁶². а дшю⁶³ на неб^сноу⁶⁴. іакоже мно⁶⁵ и отъ такоу⁶⁶ самоу мѣста.
 велико по невидимому⁶⁷. оуправленіе⁶⁸ и оуспѣ приобрѣсти помысливъ. и
 тоу живын велико смѣреніе⁶⁹ прѣимъ. отъсече⁷⁰ отъ⁷¹ себе всю⁷² свою⁷³ волю⁷⁴
 и преклони⁷⁵ выю⁷⁶ свою⁷⁷ на смиреніе⁷⁸. // и тако стрѣтемъ⁷⁹ оумртвив/ъ/ са
 самохотію⁸⁰. іако безсловесноу⁸¹ нѣкакоу⁸² и не самовольноу⁸³ дшю⁸⁴ имын
 естествонаго⁸⁵ своства⁸⁶. измѣненоу⁸⁷ бесма⁸⁸. а се естъ⁸⁹ чюднѣ⁹⁰ еже⁹¹ въ
 мнозѣ прмдрѣти сыи⁹². просты⁹³ житіемъ⁹⁴ и смиренымъ⁹⁵ отгна⁹⁶

41 СР: чюда.

42 СР: достоинныи.

43 СР: вѣнца.

44 СР: причтанъ.

45 СР: прѣбываа.

46 СР: оуправыѣнии.

47 СР: вѣщныи.

48 СР: притекъста.

49 СР: повѣдѣ.

50 СР: шесть на десате.

51 СР: сжштоу.

52 СР: блаженоуоумоу.

53 СР: верстою.

54 СР: тыдштьноу.

55 СР: разоумъныи.

56 СР: хитростию.

57 СР: нѣкака.

58 СР: великоуоумоу.

59 СР: свое.

60 СР: синейскыи.

61 СР: горъ.

62 СР: принесъ.

63 СР: доушъ.

64 СР: небесъскыи.

65 СР: мноы.

66 СР: того

67 СР: невидимоуоумоу.

68 СР: оуправыѣнии.

69 СР: смѣрение.

70 СР: отъсече.

71 СР: отъ.

72 СР: вса.

73 СР: своа.

74 СР: вола.

75 СР: прѣклони.

76 СР: выи.

77 СР: свои.

78 СР: смѣрение.

79 СР: стрѣмъ.

80 СР: самохотыи.

81 СР: бесловесныи.

82 СР: нѣкакы.

83 СР: самовольныи.

84 СР: доушъ.

85 СР: естествонаго.

86 СР: естества.

87 СР: измѣненыи.

88 СР: бѣхма.

89 СР: естъ.

90 СР: чюдныи.

91 СР: еже.

92 СР: си.

93 СР: простыи.

94 СР: житіемъ.

95 СР: смѣрениимъ.

96 СР: отгна.

ПРЕМЪДРОСТНО⁹⁷ ВЕЛИЧАНИЕ⁹⁸. ТАЧЕ ПО ДЕВЪНАДЕСАТИ⁹⁹ ЛѢТѢ. АКЫ НѢКОГО
 СЛА⁹⁹ И ЗАСТОУПНИКА¹⁰⁰ КЪ ВЪШНЕМУ¹⁰¹ ЦРЮ¹⁰². ОУЧИТЕЛА СВОЕГО¹⁰³ ПРЕПОСЛАВЪ.
 ИЗИДЕ НА МОЛЧАННОЕ¹⁰⁴ МѢСТО. ВЪ РОУКОУ¹⁰⁵ НЕСЫИ¹⁰⁶ ИАКО ШРОУЖІЕ (2 Кор. 10:4)¹⁰⁷.
 НА ОУТВЕРЖЕНІЕ¹⁰⁸ СЕБѢ ИГОУМЕНА МАТВЫ. ПѢ ПОПРИШЬ ЖЕ Ъ ДАЛѢ¹⁰⁹ ОУ
 МОНАСТЫРА¹¹⁰ МѢСТО ПРИИМЪ СѢДЕ. МѢСТО ЖЕ ТОМОУ ИМА ФОЛАСЪ¹¹¹. М. ЖЕ
 ЛѢТѢ СЪТВОРИ ТОУ СѢДА БЕЗЪ/ СТОУЖЕНІА¹¹². И ГОРАШЮ¹¹³ ЛЮБОВІЮ¹¹⁴. И
 БЖѢТВЕНЫ¹¹⁵ ОГНЕМЪ¹¹⁶ РАЗГАРАІА СА ПРѢНО. И КТО Е¹¹⁷ ДОВОЛЕНЪ¹¹⁸ СЛОВЕСЫ
 СЪПОВѢДАТИ¹¹⁹. ТОГО ДОБЛЕСТИ¹²⁰ И ТРОДЫ. ИАЖЕ СЪТВОРИ ТОУ СѢДА. ШБАЧЕ ТО
 ПОНѢ МАЛО ОУ НАЧАТОКЪ¹²¹ СЪПОВѢМЪ. БЛЖНАГО¹²² СЕГО БЛГОИЗВОЛЕНІЕ¹²³.
 ИАДАШЕ¹²⁴ ОУВО ОУТ ВСЕГО¹²⁵ НО¹²⁶ ПО МАЛОУ СѢЛО. ЗАПОВѢДИ РАДИ. НЕ ТѢ
 ВЕЛИЧАЕТ¹²⁷ СА НО¹²⁸ ДА ПРѢНО СМІРЕНІЕ¹²⁹ ИМА. ОУТ¹³⁰ МАСТИ ЖЕ ВСАКОА¹³¹
 ДОБЛА¹³² СЪХРАНИША¹³³ СА.// ПО ВСА¹³⁴ ЖЕ ЧАСЫ СМРТЬ ПОМЫШЛАІА¹³⁵. ДШЮ¹³⁶
 СВОЮ¹³⁷ ВЪСТАВИ НА БОЛШАА¹³⁸ ТРОУДЫ. ПОСЛАШАНИЕМЪ¹³⁹ ЖЕ ОУЧИТЕЛА¹⁴⁰ ВРАЖДОУ
 ИАКО МЕЧЕМЪ ОУТЪ/СѢЧЕ. ЗАТВОРЕНИЕМЪ¹⁴¹ ЖЕ И МАЛЪЧАНИЕМЪ¹⁴² ПАОУЧИНОУ¹⁴³
 ХОУЖЪШ¹⁴⁴ СЛАВЪ¹⁴⁵ ОУМОРИ. КАКО ЛИ СЪПОВѢДѢ. ИАЖЕ ПРИ НА ВѢНЦА ИСПЛЕТЕ

97 СР: прѣмъдростъно.

98 СР: величание.

99 СР: съла.

100 СР: застѣпника.

101 СР: въшннюоумоу.

102 СР: цѣсарю.

103 СР: своеюго.

104 СР: мальчанъноу.

105 СР: рѣкоу.

106 СР: несы.

107 СР: ѡрѣжне.

108 СР: оутврѣжденіе.

109 СР: дала.

110 СР: манастирѣ.

111 СР: Фолас (Θολᾶς).

112 СР: сътѣжениа.

113 СР: гораштѣ.

114 СР: любѣвьѣ.

115 СР: божѣствнѣмъ.

116 СР: огнемъ.

117 СР: ѣстъ.

118 СР: довленъ.

119 СР: исповѣдати.

120 СР: доблѣсти.

121 СР: начатѣкъ.

122 СР: блаженнаго.

123 СР: благоизволения

124 СР: іадѣше.

125 СР: въсего.

126 СР: нѣ.

127 СР: величѣтъ.

128 СР: нѣ.

129 СР: съмѣрение.

130 СР: ѡтъ.

131 СР: въсѣкла.

132 СР: добые.

133 СР: съхрани.

134 СР: вса.

135 СР: помышлѣа.

136 СР: доушѣ.

137 СР: своѣ.

138 СР: больша.

139 СР: послѡушаниѣмъ.

140 СР: мѣчителѣ.

141 СР: затворениѣмъ.

142 СР: мальчаниѣмъ.

143 СР: паѣчинѣ.

144 СР: хоуждѣшѣ.

145 СР: славѣ.

себѣ слезны¹⁴⁶ теченіе¹⁴⁷. их¹⁴⁸ же таиноє¹⁴⁸ даже¹⁴⁹ и до ннѣ пребываетъ¹⁵⁰ дѣло
в¹⁵¹ пещерѣ. іаже мало отъ/стоіаше отъ хизины¹⁵¹ его¹⁵². в¹⁵³/т/ой же в¹⁵⁴/с/егда
сѣда съ слезами¹⁵³ плакааше сѣ. и крича/а/ше и вопіаше¹⁵⁴ вел¹⁵⁵ ми. іакоже се
быша¹⁵⁵ нѣкому ороужіемъ¹⁵⁶. оочи избодали¹⁵⁷. с¹⁵⁸/т/на же толико
пріймаше¹⁵⁸. елико¹⁵⁹ же точію оума не погоубити безсоніемъ¹⁶⁰. наивеще¹⁶¹ же
прѣ¹⁶² сномъ¹⁶³ млтвы твораше. и книги почиташе. то бо емоу¹⁶⁴ баше¹⁶⁵
точію¹⁶⁶ оуныніе¹⁶⁷ въс¹⁶⁸ хлашеніе¹⁶⁸. теченіе¹⁶⁹ же его¹⁷⁰ млтва непрестанна. а
къ Боу любви безъмѣрна¹⁷¹. того бо ноць¹⁷² и днь въ ч¹⁷³ тотѣ житіа¹⁷³ своего¹⁷⁴
іако въ серцалѣ¹⁷⁵ дозра¹⁷⁶. не можааше насытити сѣ. того подражаа¹⁷⁷
житіа¹⁷⁸. Ивоу¹⁷⁹ нѣкто отъ¹⁸⁰ тѣс¹⁸¹щи¹⁸¹ чернецъ¹⁸². моли сѣ иг¹⁸³менову¹⁸³, да
бы пріалъ¹⁸⁴ Иованн¹⁸⁵ к¹⁸⁶ себѣ. да ем¹⁸⁶ бы¹⁸⁷ былъ оуче//никъ. и приноуди
иг¹⁸⁸оумень мола и, и прѣа¹⁸⁸ к¹⁸⁹ себѣ. и бѣаше пребываа с¹⁸⁹ ни¹⁸⁹. единою¹⁹⁰
оубо отъ¹⁹¹ дни¹⁹², повелѣт¹⁹³ оуць Иованн¹⁹⁴ Ивоу¹⁹⁵сею¹⁹⁵ ити на¹⁹⁶ нѣкое¹⁹⁷

146 СР: слѣзныиѣмъ.

147 СР: точеніемъ.

148 СР: таиноѣ.

149 СР: доже.

150 СР: прѣбываатъ.

151 СР: хизины.

152 СР: іего.

153 СР: слѣзами.

154 СР: въпаше.

155 СР: быша.

156 СР: оръжіймъ.

157 СР: избодали.

158 СР: приѣмаше.

159 СР: елико.

160 СР: бессоніемъ.

161 СР: наиваште.

162 СР: прѣдъ.

163 СР: съномъ.

164 СР: іемоу.

165 СР: бѣаше.

166 СР: тѣчьмъ.

167 СР: оуныненію.

168 СР: въсхлаштению.

169 СР: теченіе.

170 СР: іего.

171 СР: безъмѣры.

172 СР: ноштѣ.

173 СР: житіа.

174 СР: своего.

175 СР: зръцалѣ.

176 СР: дозѣра.

177 СР: подражаа.

178 СР: житіа.

179 СР: Иовси.

180 СР: отъ.

181 СР: сжштийхъ.

182 СР: чръньць.

183 СР: да и.

184 СР: приалъ.

185 СР: Іованнъ.

186 СР: іемоу.

187 СР: би.

188 СР: приа.

189 СР: Словоредно размества-

не: с нимъ прѣбываа.

190 СР: іедноѣ.

191 СР: отъ.

192 СР: дньи.

193 СР: отъць.

194 СР: Іованнъ.

195 СР: Ивоусею.

196 СР: нѣ на.

197 СР: коіе.

мѣсто. и копаѡ шд преровѡ¹⁹⁸ съвратиѡ воду¹⁹⁹. и привеѡ на напааніе²⁰⁰ зелію. дошешоу²⁰¹ же емоу²⁰² на реченааго мѣста. повелѣное²⁰³ безъ лѣности твораѡ²⁰⁴. зною же въ полоудни²⁰⁵ бывѡ²⁰⁶ шю. възлеже **Июуѡи**²⁰⁷ пѡ камыкомѡ великомѡ. и оуѡ/ѡ/пѡ почиваѡше. не хотѡи же ѡ/ѡ/ла рабѡмѡ своимѡ **Гь**. вари по ѡбычаю. оушоу²⁰⁸ бо великомоу²⁰⁹ ѡтцоу²¹⁰ въ хузинѡ²¹¹. и молитвоу²¹² твораѡу къ Боу. въззрѡма²¹³ ѡа и оуѡноу²¹⁴ мало²¹⁵. и видѡ нѣкого въ стльѡтѡ лѣпотѡ. възбоужаюѡа²¹⁶ и поноѡѡа емоу²¹⁷ ѡ ѡнѡ²¹⁸ и глаюѡ²¹⁹. **Июанне**²²⁰, како бес печали ѡ/ѡ/пиши. а **Июуѡи**²²¹ въ велицѡ бедѡ пребываѡ²²². абіе²²³ же възсочивѡ за оученика своего²²⁴ млтвоу²²⁵ твораѡше. таче пришѡ²²⁶ емоу²²⁷ вечерѡ възпраѡаѡше его²²⁸. ега²²⁹ ти ѡа что ѡло²³⁰ сътвори. ѡнѡ же рече, іако камыкѡ²³¹ великѡ хоѡе²³² погнѡсти. почиваюѡоу²³³ ми въ полоудни²³⁴ пѡ нимѡ. аѡе не бы мене напрасно въз/ѡ/валѡ. да ѡ//цоуѡтивѡ ѡтѡ/ѡ/скочі. ѡмиренныи²³⁵ же ѡтць²³⁶ по истинѡ²³⁷. ничто²³⁸ же ѡт²³⁹ видѡны²⁴⁰ испѡвѡда²⁴¹. въ таинѡ же блаженнаго²⁴² **Бга** похвали. башѡ²⁴³ же и ѡбразѡ/ѡ/ и цѡлитель ѡредѡ²⁴⁴ невидимы/и/мѡ. іакоже и нѣкто, нѣкого²⁴⁵

198 СР: ровѡ.

199 СР: водѡ.

200 СР: напааніе.

201 СР: дошѡдѡшоу.

202 СР: іемоу.

203 СР: повелѡное.

204 СР: твораѡше.

205 СР: прѡпладѡнии.

206 СР: бывѡшоу.

207 СР: **Июуѡи**.

208 СР: ѡшѡтоу.

209 СР: великоуоумоу.

210 СР: ѡтцьоу.

211 СР: хузинѡ.

212 СР: молитвѡ.

213 СР: възздрѡма.

214 СР: оуѡнѡ.

215 СР: малы.

216 СР: възбоуждаѡшѡа.

217 СР: іемоу.

218 СР: ѡнѡ.

219 СР: глаголаѡшѡа.

220 СР: **Июанне**.

221 СР: **Июуѡи**.

222 СР: прѡбываѡтѡ.

223 СР: абіе.

224 СР: ѡвоѡго.

225 СР: молитвѡ.

226 СР: пришѡдѡшоу.

227 СР: іемоу.

228 СР: іего.

229 СР: іѡа.

230 СР: зѡло.

231 СР: камы.

232 СР: ма хотѡ.

233 СР: почиваѡшѡтоу.

234 СР: прѡпладѡниѡ.

235 СР: ѡмѡренѡи.

236 СР: ѡтць.

237 СР: істинѡ.

238 СР: ничѡ.

239 СР: ѡтѡ.

240 СР: видѡныиѡхѡ.

241 СР: ѡповѡдавѡ.

242 СР: благааго.

243 СР: бѡашѡ.

244 СР: ѡрѡдомѡ.

245 СР: Словорѡдно размѡства-

не: іакоже нѣкѡгда нѣкто.

Исаакїи именемъ²⁴⁶. та жестїю²⁴⁷ плотолюбиваго²⁴⁸. вѣса велми съдържимъ²⁴⁹. и въ шчтаанїи бивѣтъ. къ великому²⁵⁰ сеому шцоу²⁵¹ притече. и съ слезами²⁵² и воплемъ²⁵³. исповѣдаше свои вредъ²⁵⁴ радъ (=ратъ). блаженъ²⁵⁵ же чудивъ²⁵⁶ са вѣрѣ его²⁵⁷. на млтвѣ станевѣ рече ш дроу же. и іако млтвенаа словеса кончавааху²⁵⁸ са. еше²⁵⁹ ницю лежаащю²⁶⁰ болащемоу²⁶¹. Лъ твора/и/ волю²⁶² оугодникъ²⁶³ своимъ. тѣ оуслыша раба своего²⁶⁴ млтвы. и облыгча²⁶⁵ братоу томоу ратъ²⁶⁶. и благодарьствїста Га Па. нѣкотоїи завистїю²⁶⁷ ради пострѣкаеми²⁶⁸. азычна²⁶⁹ и блондника²⁷⁰ и нарицааху²⁷¹. іаже дѣломъ наказавъ. всаческиа²⁷² са всѣ²⁷³ показаша²⁷⁴ мощи. силоу²⁷⁵ подаоушемъ²⁷⁶ всѣ²⁷⁷ Хоу (Фил.4:13). млччааше²⁷⁸ в/ь/се лѣто. не гла ни къ комоу же ничтоже²⁷⁹. завист/ь/нико²⁸⁰ быти млтвенико²⁸¹ глаоуше²⁸². іако источ/ь/никъ приснотекыи затвори са. и спсєніє²⁸³ всѣ²⁸⁴// погыбе. оумолен²⁸⁵ же бивѣ паки по первѣи²⁸⁶ са іа чинѣ. и чудивше²⁸⁷ са в/ь/си. в/ь/сѣ²⁸⁸ оуправленїемъ²⁸⁹ его²⁹⁰. іако нововавивша са нѣкогого²⁹¹ Ивоу²⁹² сеа²⁹³. на старѣишиньство²⁹⁴ братїа възведоша²⁹⁵. на начал²⁹⁶ но²⁹⁷ свѣштило²⁹⁸ свѣщю²⁹⁹. добрїи же искоу³⁰⁰ с/ь/ници глаоумивше са и не солгаша³⁰¹. но³⁰² вѣсходитѣ на гороу³⁰³ и тѣ. и

246 СР: именемъ.

247 СР: та жестїиѣ.

248 СР: плътолюбивааго.

249 СР: съдрѣжимъ.

250 СР: великоуоумоу.

251 СР: оѣцоу.

252 СР: слъзами.

253 СР: въплъмъ.

254 СР: врѣдъ.

255 СР: блаженїи.

256 СР: чоудивъ.

257 СР: ієго.

258 СР: съкончываахѣ.

259 СР: ієште.

260 СР: лежааштоу.

261 СР: болаштоуоумоу.

262 СР: волѣ.

263 СР: въгодѣнникомъ.

264 СР: своієго.

265 СР: облыгча.

266 СР: ратъ.

267 СР: завистїиѣ. Липсва ради.

268 СР: пострѣкаїєми.

269 СР: азычѣна.

270 СР: бладѣника

271 СР: нарицаѣ.

272 СР: вѣсѣчскы.

273 СР: вѣсѣмъ.

274 СР: показаше.

275 СР: силѣ.

276 СР: подаѣштоуїємоу.

277 СР: вѣсѣмъ.

278 СР: млчча же.

279 СР: ничѣсо же.

280 СР: глаголѣштемъ.

281 СР: спсєненїє.

282 СР: вѣсѣхъ.

283 СР: прѣвѣи.

284 СР: таче чоудивше.

285 СР: оуправлєнїиѣмъ.

286 СР: ієго.

287 СР: нѣкого.

288 СР: Ивоу²⁹² сеа²⁹³.

289 СР: старѣишиньство.

290 СР: възведоша.

291 СР: началѣно.

292 СР: свѣштило.

293 СР: свѣштѣ.

294 СР: слългаша.

295 СР: нѣ.

296 СР: горѣ.

непреходенъ²⁹⁷. и прешѣ²⁹⁸ мракъ. бгообразное²⁹⁹ приѣмлетъ³⁰⁰. разумными³⁰¹
възводи^а степенѣми законоположеніе³⁰², и видѣ слово^а Бжѣимъ³⁰³ оутвер^азаетъ³⁰⁴
оуста. и Дхъ възв^алече³⁰⁵ и. ѡтригноу³⁰⁶ слово и словеса. изъ блага съкр^аровища
сръчнаго³⁰⁷. и преходитъ³⁰⁸ видима/а/го житіа^а кон^ачину³¹⁰ въ /на/ ставеніи.
израильтескы^{х311} чер^аноризецъ³¹². единѣ^{а313} точію³¹⁴ не подобенъ³¹⁵ Иисеови³¹⁶
бывъ. еже³¹⁷ Вышъ/нии бр^альмъ³¹⁸ в^ахъ. іакоже ѡнъ в^а Нижъ/нии. нѣкако
съгна^амъ³¹⁹ бы^а (Чис.20:10-12). иже³²⁰ свидѣтельствоуѣ³²¹. мнози^а же тѣи и спс^аша
са. и ннѣ³²² спасаю^{а323} са. свидѣтель³²⁴ добліи³²⁵ новыи двѣ^{а326}. пр^амраго³²⁷
мростъ³²⁸ и спс^аеніа³²⁹. свидѣтель³³⁰ же добрыи Іоанъ нашъ³³¹ пр^апвныи³³²
пастырь³³³. ѡт^{а334} него же за памать оумоленъ бывъ. съ горы к^а на новыи/
/ сїи бговидецъ³³⁵ Синаискыа³³⁶ помыслъ^а съше. показа на и тои³³⁷
бгонаписаныа³³⁸ с^а крижали. изъв^аноу оудоу³³⁹ оубв дѣиственыи³⁴⁰.
изъв^аноутр^{а341} же видныи³⁴². имѣща³⁴³ оутверженіе³⁴⁴. глающа³⁴⁵ сицѣ³⁴⁶. Бг^а
же нашемоу слава. ннѣ и присно и въ^{а347} вѣкы вѣко. амѣ.~

297 СР: непрѣходъный.

298 СР: прѣшѣдъ. Преди думата

липсва и.

299 СР: богообразное.

300 СР: приѣмлетъ.

301 СР: разумныйми.

302 СР: законоположеніе.

303 СР: божіемъ.

304 СР: ѡтверзаетъ.

305 СР: ввѣлече.

306 СР: ѡтригнѣ.

307 СР: сръдъчнааго.

308 СР: прѣходитъ.

309 СР: житиа.

310 СР: конъчниа.

311 СР: израильтѣскыи хъ.

312 СР: чръноризецъ.

313 СР: ѣднѣль.

314 СР: тѣчѣ.

315 СР: подобенъ.

316 СР: Словоредно размества-

не: бывъ Иисеови.

317 СР: еже.

318 СР: Иероусалимъ.

319 СР: сълѣганъ.

320 СР: и.

321 СР: съвѣдѣтельствоуѣ.

322 СР: липсва.

323 СР: съпасающъ.

324 СР: съвѣдѣтель.

325 СР: добий.

326 СР: Словоредно размества-

не: Давыдъ новыи.

327 СР: прѣмѣдрааго.

328 СР: мждрости.

329 СР: съпасеніа.

330 СР: съвѣдѣтель.

331 СР: нашъ.

332 СР: прѣподобный.

333 СР: пастырь.

334 СР: отъ.

335 СР: бговидецъ.

336 СР: Синеискыа.

337 СР: тѣ.

338 СР: Богомъ написаны него.

339 СР: извънѣдоу.

340 СР: дѣиственыи.

341 СР: извънѣтръ.

342 СР: видныи.

343 СР: имѣшта.

344 СР: оутвержденіе.

345 СР: глаголѣшта.

346 СР: сице.

347 СР: въ.